

11.5. ანგარიშის გახსნის წესი საქართველოს კომერციულ ბანკებში

2009 წლამდე საქართველოში ანგარიშების გახსნასთან დაკავშირებით რამდენიმე ნორმატიული დოკუმენტი არსებობდა. ცალ-ცალკე რეგულირდებოდა რეზიდენტებისა და არარეზიდენტების, ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ ანგარიშების გახსნა უცხოურ და ეროვნულ ვალუტაში.

2009 წლის თებერვალში მოხდა ყველა ზემოაღნიშნული ნორმატიული აქტის გაუქმება და დამტკიცდა ერთიანი „ინსტრუქცია საქართველოს საბანკო დაწესებულებაში ანგარიშების გახსნის შესახებ“, რომელიც მოგვიანებით, 2011 წლის 7 აპრილს, ჩანაცვლდა ახალი ინსტრუქციით „საბანკო დაწესებულებებში ანგარიშების გახსნის და უცხოურ ვალუტაში ოპერაციების წარმოების შესახებ“. მოქმედი დოკუმენტი არეგულირებს საქართველოს ბანკების მიერ თავიანთი კლიენტებისათვის ეროვნულ და უცხოურ ვალუტაში საბანკო ანგარიშის გახსნის, სახეობების, დანიშნულებისა და ასევე უცხოურ ვალუტაში საბანკო ოპერაციების წარმოების წესს.

ინსტრუქციის მიზნებისათვის განმარტებულია გამოყენებული ტერმინები და ცნებები, რომელთაგან შევყვით ჩვენთვის საინტერესო რამდენიმე მათგანს:

- **საბანკო ანგარიში (ანგარიში)** – ბანკში პირის ფულადი სახსრების აღრიცხვის უნიკალური საშუალება;
- **პირი** – როგორც რეზიდენტი, ისე არარეზიდენტი ფიზიკური და იურიდიული პირი, აგრეთვე კანონმდებლობით გათვალისწინებული ორგანიზაციული წარმონაქმნი, რომელიც არ წარმოადგენს იურიდიულ პირს (არარეგისტრირებული კავშირი, ამხანაგობა, ბინის მესაკუთრეთა ამხანაგობა);
- **რეზიდენტი** – რეზიდენტი ფიზიკური პირი და რეზიდენტი იურიდიული პირი (საქართველოს საწარმო ან საქართველოს ორგანიზაცია);
- **არარეზიდენტი** – პირი, რომელიც არ არის რეზიდენტი საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად;
- **ერთვალუტიანი საბანკო ანგარიში** – ანგარიში, რომელზეც აღრიცხულია ფულადი სახსრები ერთ კონკრეტულ ვალუტაში;
- **მულტისავალუტო საბანკო ანგარიში** – ანგარიში, რომელზეც აღრიცხულია ფულადი სახსრები რამდენიმე ვალუტაში ცალ-ცალკე და რომელიც რაოდენობრივად წარმოადგენს ერთ ანგარიშს;
- **მენარმე ფიზიკური პირი** – ფიზიკური პირი, რომელიც ახორციელებს სამენარმეო საქმიანობას საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად;
- **არამენარმე ფიზიკური პირი** – ფიზიკური პირი, მათ შორის, გადასახადის გადამხდელი ფიზიკური პირი, რომელიც არ არის მენარმე ფიზიკური პირი;
- **შიდასაბანკო ანგარიში** – ანგარიში, რომელიც არ არის კლიენტის საბანკო ანგარიში;
- **სადეპოზიტო (საანაბრო) ანგარიში** – ანგარიში, რომელზეც აღრიცხება პირის მოთხოვნამდე ან გადახდის წინასწარ შეთანხმებული ვადით განთავსებული ფულადი სახსრები. ამ ინსტრუქციის შესაბამისად, დეპოზიტად არ მიიჩნევა შიდასაბანკო ანგარიშებზე ბანკის მიერ გან-

თავსებული საბანკო გარანტიისა და აკრედიტივის უზრუნველყოფის თანხები, გაცემული გარანტიისა და გახსნილი აკრედიტივის ფარგლებში, ასევე გაცემული სესხის უზრუნველყოფის მიზნით დაჯავშნილი თანხები, ათვისებული ოდენობის ფარგლებში;

- **დეპოზიტი (ანაბარი)** – სადეპოზიტო ანგარიშზე განთავსებული ფულადი სახსრები, რომელზეც საკუთრების უფლებას იძენს კომერციული ბანკი. სადეპოზიტო ანგარიშზე თანხების შეტანა და გატანა შესაძლებელია მხოლოდ იმავე კლიენტის მიმდინარე ანგარიშის ან მოთხოვნამდე დეპოზიტის ანგარიშის მეშვეობით, გარდა სადეპოზიტო სერტიფიკატის შემთხვევისა. ბანკი ვალდებულია დეპოზიტის გატანისას იმავე ვალუტაში დააბრუნოს დეპოზიტის (ანაბრის) თანხა. დეპოზიტის (ანაბრის) სახეობებია:
 - **ვადიანი დეპოზიტი (ანაბარი)** – სადეპოზიტო (საანაბრო) ანგარიშზე წინასწარ განსაზღვრული ვადით განთავსებული ფულადი სახსრები, რომლებსაც ბანკი არიცხავს პროცენტს და რომელთა გატანა შესაძლებელია ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვადაში. თუ ხელშეკრულებით გათვალისწინებულია კლიენტის მიერ თანხის ვადაზე ადრე გატანის შესაძლებლობა, ხელშეკრულება უნდა ითვალისწინებდეს საპროცენტო სარგებლის დარიცხვასთან დაკავშირებულ პირობებს;
 - **მოთხოვნამდე დეპოზიტი (ანაბარი)** – სადეპოზიტო (საანაბრო) ანგარიშზე განთავსებული ფულადი სახსრები, რომლებსაც ბანკი არიცხავს პროცენტს და მასზე თანხის განთავსება და გატანა შესაძლებელია ნებისმიერ დროს ბანკის წინასწარი შეტყობინების გარეშე;
 - **მიმდინარე ანგარიში** – საბანკო ანგარიში, რომელზეც აღირიცხება პირის ფულადი სახსრები და რომელსაც განკარგავს კლიენტი გადახდების განსახორციელებლად ან სხვა მიზნით. აღნიშნული ტიპის ანგარიში მოიცავს საბარათე ანგარიშებსაც და ბინათმესაკუთრეთა მიერ გახსნილ საანგარიშგებო ანგარიშებსაც;
 - **საკორესპონდენტო ანგარიში** – ანგარიში, რომელსაც ერთი ბანკი ხსნის მეორეში და რომელიც გამოიყენება ბანკებს შორის ანგარიშსწორებისათვის;
 - **საკასო მომსახურების ანგარიში** – ბანკის, ბანკის ფილიალის, განყოფილების (სერვისცენტრის) ანგარიში ეროვნულ ბანკში და/ან სხვა კომერციულ ბანკში (მის ფილიალში), რომელიც გამოიყენება მხოლოდ ნაღდი ფულის შეტანისა და გატანის ოპერაციების, სათავო ბანკის საკორესპონდენტო ანგარიშიდან ჩარიცხვის ოპერაციების, ასევე ამ ანგარიშზე არსებული თანხების სათავო ბანკის საკორესპონდენტო ანგარიშზე გადარიცხვის მიზნებისათვის;
 - **ნომინალური მფლობელობის ერთობლივი ანგარიში** – ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შუამავალი პირის ან ნოტარიუსის ანგარიში, რომელიც გამოიყენება კანონმდებლობის და ხელშეკრულების/სანოტარო აქტის საფუძველზე განსაზღვრული, მისი კლიენტის (კლიენტების) ან/და რეგისტრირებული მესაკუთრის (მესაკუთრეების) ნომინალურ მფლობელობაში გადაცემული ფულადი სახსრების ერთობლივად აღსარიცხავად;
 - **ნომინალური მფლობელობის სეგრეგირებული ანგარიში** – ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შუამავალი პირის ან ნოტარიუსის ანგარიში, რო-

მელიც გამოიყენება კანონმდებლობის და ხელშეკრულების/სანოტარო აქტის საფუძველზე განსაზღვრული, მისი ერთი კლიენტის ან/და ერთი რეგისტრირებული მესაკუთრის ნომინალურ მფლობელობაში გადაცე-
მული ფულადი სახსრების აღსარიცხავად.

ქართული კანონმდებლობით არსებობს კლიენტის შემდეგი საბანკო ან-
გარიშების ტიპები:

1. მიმდინარე ანგარიში;
2. სადეპოზიტო (საანაბრო) ანგარიში;
3. საკორესპონდენტო ანგარიში;
4. საკასო მომსახურების ანგარიში;
5. ნომინალური მფლობელობის ანგარიში.

მათგან როგორც რეზიდენტი, ისე არარეზიდენტი პირები (გარდა კომერ-
ციული ბანკებისა) ხსნიან პირველი ორი ტიპის ანგარიშს: მიმდინარე ანგარიშებ-
სა და სადეპოზიტო (საანაბრო) ანგარიშებს, რომლებიც, თავის მხრივ, შედგება
ვადიანი დეპოზიტისა (ანაბარი) და მოთხოვნამდე დეპოზიტისაგან (ანაბარი).
მნიშვნელოვანია ასევე ის, რომ ამ ანგარიშების განკარგვა შეუძლია ერთზე მეტ
პირს (ერთობლივი ანგარიში). პირის ანგარიშის გახსნა შეიძლება განხორციელ-
დეს მინდობილობის საფუძველზეც.

რაც შეეხება მესამე და მეოთხე ტიპის ანგარიშებს (საკორესპონდენტო ან-
გარიში და საკასო მომსახურების ანგარიში), ისინი ეხსნებათ მხოლოდ კომერ-
ციულ ბანკებს, შემდეგი პირობების გათვალისწინებით:

- საკორესპონდენტო ანგარიშები სათავო ბანკებს გაეხსნებათ საქარ-
თველოს ეროვნულ ბანკსა და სხვა კომერციულ ბანკში;
- საკორესპონდენტო ანგარიშები გაეხსნებათ აგრეთვე არარეზიდენტი
ბანკების ფილიალებს;
- რეზიდენტი კომერციული ბანკის ფილიალებს ეკრძალებათ ერთმანეთ-
ში გახსნან საკორესპონდენტო ანგარიშები;
- დაუშვებელია ერთსა და იმავე ბანკში ერთზე მეტი საკორესპონდენტო
ანგარიშის გახსნა ერთსა და იმავე ვალუტაში;
- კომერციულ ბანკს, მის ფილიალს, განყოფილებას (სერვისცენტრს)
საკასო მომსახურებისათვის ეროვნულ ბანკში, კომერციულ ბანკში
ან მის ფილიალში გაეხსნებათ ერთი საკასო მომსახურების ანგარიში
თითოეულ ვალუტაში;
- საკასო მომსახურების ანგარიშზე შესაძლებელია განხორციელდეს
მხოლოდ ნაღდი ფულის შეტანისა და გატანის ოპერაციები, სათავო ბან-
კის საკორესპონდენტო ანგარიშიდან ჩარიცხვის ოპერაციები, ასევე ამ
ანგარიშზე არსებული თანხების გადარიცხვა სათავო ბანკის საკორე-
სპონდენტო ანგარიშზე.

კანონმდებლობით განსაზღვრულია ანგარიშის გახსნისათვის საჭირო
საბუთების ჩამონათვალი სხვადასხვა სამართლებრივი სტატუსის პირისათვის
(იურიდიული პირი, მენარმე და არამენარმე ფიზიკური პირი, ორგანიზაციული
წარმონაქმნი, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება – პარტია, საბიუჯეტო
ორგანიზაცია და სხვ). დოკუმენტების პაკეტი, რომელიც წარედგინება ანგარი-
შის გახსნისას, განსხვავებულია სხვადასხვა სამართლებრივი სტატუსის პირი-
სათვის, მაგრამ, როგორც წესი, თითოეული მათგანის შემთხვევაში მოიცავს:
განცხადებას ანგარიშის გახსნის შესახებ, ამონაწერს რეესტრიდან, ანგარიშის

გახსნასა და განკარგვაზე უფლებამოსილი პირის (პირების) პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტს, ხელმოწერის ნიმუშებს და სხვ.

საბანკო დაწესებულებაში პირის ანგარიშის დახურვა ხორციელდება დადგენილი წესით და მოიცავს შემდეგ შემთხვევებს:

- ანგარიშის მფლობელის განცხადება;
- ფილიალის შემთხვევაში – მისი სათავო სანარმოს (ორგანიზაციის) განცხადება;
- პირის ლიკვიდაციის პროცესის დასრულება;
- დადგენილი წესით პირის გაკოტრებულად ცნობა;
- კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა შემთხვევები.

საკონტროლო კითხვები:

1. რა არის უნაღდო ანგარიშსწორების არსი და მნიშვნელობა?
2. როგორ ვლინდება ნაღდი და უნაღდო ფულის მიმოქცევის ერთიანობა?
3. რა უპირატესობებით ხასიათდება უნაღდო ფულის მიმოქცევა ნაღდთან შედარებით?
4. რა არის უნაღდო ანგარიშსწორების სისტემა და რას წარმოადგენს ანგარიშსწორებათა ორგანიზების პრინციპები?
5. რას ნიშნავს „საგადამხდელო სისტემა“ და რომელია მისი სამი ძირითადი კომპონენტი?
6. რა შეიძლება ითქვას ცენტრალური ბანკების როლზე საგადამხდელო სისტემების მუშაობაში?
7. რომელ ძირითად სემენტებს მოიცავს საქართველოს საბანკო სფეროს საგადამხდელო სისტემების ინფრასტრუქტურა?
8. როგორ დაახასიათებდით დროის რეალურ რეჟიმში ანგარიშსწორების სისტემას (RTGS)?
9. რას გულისხმობს „ნეტ“ ანგარიშსწორების სისტემის (კლირინგი) არსი?
10. როგორ დაახასიათებდით ორმხრივ და მრავალმხრივ კლირინგს?
11. რა იცით „სვიფტის“ (SWIFT) სისტემის შესახებ?
12. როგორია პლასტიკური ბარათებით ოპერაციებისათვის ანგარიშსწორების სისტემებისა და საპროცესინგო ცენტრების როლი?